

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

Pulatova Muattar
Kurakboyevna

Samarqand Davlat Universiteti tayanch doktoranti
muattarkurakboyevna@gmail.com

O'QITUVCHILARDA O'QUVCHILARNI O'QUV STRATEGIYALARIGA (LEARNING STRATEGIES) O'RGATISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim shakllari miqyosiga kiruvchi o'quv startegiyalari, pedagoglarning o'quvchilarga sifatli bilim olishida ko'makchilik kompetensiyasi, o'quvchi o'z ustida mustaqil ishlay olish ko'nikmlarini rivojlantirishda pedagoglarning roli, o'qituvchilar o'zlarida yangi yondoshuvlarni shakllantira olishi va mavjud ko'nikmlarini rivojlantirish masalalari yuzasidan fikrlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Pedagog, strategiya, o'quv strategiyasi, ta'lim oluvchi, kasbiy rivojlanish, maslahatchi, oson o'quv uslublari.

Bugungi kunda maktablarda fan va texnologiyaning amaliy uyg'unlashtirilgan o'quv faoliyati progressive zamonaviy ta'lim talablaridan biri sifatida barcha o'quvchilar bir xil tushuna olishi va tafakkurida ko'nikma hosil qila olishi uchun innovatsion o'quv strategiyalarini qo'llashni talab qilmoqda. O'quvchilarning o'zlashtirish darajasi bir xil bo'lmasligi nuqtai nazaridan kelib chiqqan holda, har bir o'quvchining o'z ehtiyojlariga alohida e'tibor qaratishni lozim topadi. Hamkorlik tamoyillari asosida tashkil qilingan o'quv faoliyati nafaqat tushuntirish, balki, ko'rsatish, savol bera olish, hayot bilan bog'lash, eng yuqori natijalar tahlili, fiziologik imkoniyatlar sarhisobi va boshqalarga asoslanadi. Ta'lim olishning har qanday turida, masalan, an'anaviy, innovatsion, masofaviy-onlayn yoki mustaqil ta'lim turlarida o'quvchilarda o'zlariga akademik maqsadni qo'ya olishlari va mazkur maqsadga yetaklovchi individual harakat trayektoriyasini yarata olish ko'nikmasini shakllantirish

masalasi o'zining yangi yechim va takliflarini kutmoqda. Kutilgan natijaga erishish yo'lida o'zlarini yo'naltirishlari va o'z-o'zini rag'batlantirish ko'nikmasini shakllantirishlari ham nazarda tutiladi.

O'quvchi jamiyatda muvaffaqiyatga erishgan shaxs sifatida kamolga yetishi uchun o'z ehtiyojlariga ko'ra o'qish, bilim olish, malaka oshirish kabi faoliyatni hayot tarzining ajralmas qismiga aylantirishi kerak. Bunda pedagog o'quvchi ongida o'z ustida muntazam ishlash qobiliyatini kundalik hayotiy ehtiyoj sifatida qabul qilishi uchun o'z vaqtida dastlabki tutkini bera olishi kerak. Bundan kelib chiqqan holda, bizning fikrimizcha, zamonaviy ta'lim tizimi an'anaviy ta'lim tizimidan ko'plab ustunliklarga bo'ydir. Zamonaviy ta'limning o'quv strategiyalariga asoslangan shakllari va an'anaviy ta'lim shakllarini tahlil qilish natijasida dars jarayonida o'qituvchining roli quyidagicha tahlil qilindi.

ZAMONAVIY TA'LIM O'QITUVCHISI	AN'ANAVIY O'QITUVCHISI	TA'LIM
ma'lumot beruvchi	maslahatchi	
baholovchi	tahlilchi	
boshqaruvchi	kuzatuvchi	
ogohlantiruvchi	do'st	
tanqid qiluvchi	motivator	
tinglovchi	suhbatdosh	
vaqtni rejalashtiruvchi	vaqt menejeri	

1-jadval. O'quv strategiyalariga asoslangan va an'anaviy ta'limdagi o'qituvchi o'rtasidagi farqlar.

Dars jarayonida pedagogning o'quvchilarning o'zlashtirish qobiliyatlarini diagnostik tahlil qila olishi juda muhim hisoblanadi. Pedagogning kasbiy rivojlanishi nuqtai nazaridan o'quvchilarni o'quv strategiyalariga o'rgatish masalasi o'zining yangi yechimlarini kutayotgan yo'nalish sifatida innovatsion takliflarni talab etmoqda. Strategiya so'zi inglizcha "strategy" - "uzoq muddatli yoki umumiy maqsadga erishish uchun mo'ljallangan harakatlar rejasi" ma'nosidan kelib chiqqan. O'quv strategiyalari - bu ta'lim oluvchining umumiy o'rganish qobiliyatlarini yaxshilash uchun ishlab chiqilgan usullardir. O'quv strategiyalari g'oyalar, xotiralar, mantiqiy fikrlash, his-tuyg'ular kabi resurslardan foydalangan holda o'rganish mazmunini o'zlashtirish va eslab qolishga yordam berish uchun mo'ljallangan. Samarali o'quv strategiyalari har xil turdagi o'quvchilarga xotira va diqqatni jamlash qobiliyatini yaxshilash, o'qish va yozish ko'nikmalarini sifatini oshirish, muammolarni hal qilish qobiliyatini yaxshilashga yordam beradi. O'quv strategiyalarining yangi ko'rinishlari o'quvchilarda o'z-o'zini rivojlantirish, mustaqil ta'lim olishni rag'batlantirish, oson

o'quv uslublarini o'rganish, kam vaqt mobaynida hajm va sifat jihatdan ko'lami katta ma'lumotlarni osonlik bilan o'zlashtirish usullarini o'zida kashf etish kabi komponentlarni o'zida jamlagan ko'rinishi o'quv strategiyalarining modern usuli sifatida baholanadi. O'quvchining ta'lim oluvchilar klassifikatsiyasining qaysi turiga mansubligiga qarab mahsus tamoyillar belgilanib, yangi strategik bosqichga kiriladi. Xoslangan o'quv strategiyalari ta'lim olishni osonlashtirish, yanada qiziqarli etib boyitish, yanada samarali natijalarga erishishda vosita bo'ladi.

Har tomonlama yetuk, o'z kasbini ustasi bo'lgan pedagogning ham ma'lumotlarni yuz foiz o'quvchilarga yetkazib bera olish imkon darajasi kamligi sir emas. O'quvchilarning yoshi, qiziqishlari, fiziologik va psixologik imkoniyatlaridan kelib chiqib, har bir o'quvchi bilan har xil usulda yondoshuv pedagogdan mohirlikni va pedagogik menejment tamoyillariga asoslangan ko'nikmalarni talab qiladi. O'quv strategiyalari asosida tashkil etilgan o'quv faoliyati mazkur masalada pedagogga asqotadi. O'quvchida o'zini yaxshilash kerak bo'lgan sohasiga e'tibor qaratiladi va o'quvchi o'zining tezligidan kelib chiqib o'qib o'rganadi. Ba'zida cheklangan ijtimoiy sabablarni ham kreativ yondashuvlar asosida o'quv strategiyalariga moslash kutilgan natijalar berishi prognoz qilinadi. Chunki, ba'zi o'quvchilarning axloqiy paradigmalari bilan ham hisoblashish lozim bo'lgan sharoitlar kelib chiqishi nazarda tutiladi. O'zaro ijtimoiy ta'sirlar, muloqot mobaynida boshidan rejalashtirilgan strategik yondoshuv ijobiy natijalar olib keladi.

O'quv strategiyasi bo'yicha ko'rsatmalar o'quvchilarga qanday o'rganish lozimligi, muammolarni qanday hal etish usullari va muvafaqqiyatga erishish uchun o'rgangan ma'lumotlaridan qanday foydalanishni o'rgatish orqali o'qish jarayonini osonlashtiradigan tamoyillar, strategiyalar hisoblanadi. O'quv strategiyalari imtihondan o'tish uchun o'qish rejasini ishlab chiqishni o'rganish, ma'lumotlar mazmunini tushunishni nazorat qilib borish, o'quv materiallarini aniqlashtirish va natijalarni baholashni o'z ichiga oladi. O'quv strategiyalari umr davomida o'qib o'rganish (lifelong learning) ning kaliti bo'lib, quyidagicha bosqichli startegiyalarni ishlab chiqishni nazarda tutadi:

- maqsadlarni belgilash;
- o'z-o'ziga o'rgatish;
- o'z-o'zini nazorat qilish;

O'quv strategiyalari o'quvchining olgan bilimi o'qituvchining bilimiga bog'liq bo'lib qolmasdan, o'z ustida mustaqil izlanishi va o'zi uchun maqbul va xoslangan strategiyalarga asoslanib yangi o'quv shakllarini ijod etishi mumkinligini ta'minlaydi. Nazariya va amaliyotning o'zaro integratsiyasi ta'minlanmaganligi ko'plab o'quvchilarni fanga qiziqishini kamaytirishi mumkin. Ijodiy erkinlikka tayanilgan strategiyalar tasavvur imkoni va ijodiy yondashuvga asoslanadi, masalan, o'rganilgan

ma'lumoti asosida shakllangan tasavvurini ayni paytning o'zida chizib yoki og'zaki mushohada qilib ko'rish imkoni bilimni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Elektron ta'lim sanoati jadal rivojlanib borayotgan mazkur davrda ta'lim oluvchi foydalanuvchi maqomini oladi. O'quvchi o'zining elektron o'quv faoliyatini ham o'quv strategiyalari asosida tashkil etishi, tahlil etib borishi, natijalarini baholab borishi ko'zlangan maqsadga erishishni osonlashtiradi.

O'qituvchi doim kasbiy bilimni boyitish, ko'nikmalarni uyg'unlashtirish, amalga oshirish kabi yangi bilim va tajribalarga ochiq bo'lishi muhim. Samarali ta'lim atributlarini tushunishda har xil turdagi o'quvchilarga yordam beradigan strategiyalarni o'rganish, o'rgatish, ijod qilish, diognozlash ko'nikmasini har bir o'qituvchining kasbiy komponentlariga kiritish muvafaqqiyatli ta'lim jarayonini kafolatlashi prognoz qilinmoqda. Jamiyatimizda barkamol insonni tarbiyalash jarayonida o'qituvchilarning ijtimoiy-pedagogik qarashlari va bilimlarini kengaytirishga yo'naltirilgan pedagogik jarayonning mazmuni, shakllari, vositalari, usullari, metodlarini boyitishda o'quv strategiyalaridan foydalanish amaliyotini qo'llab-quvvatlash va tashkil etish maqsadga erishilgan ta'limning asoslaridan biri bo'la oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. O'zbek tilining izohli lug'ati. 2-jild / Tahrir hay'ati: Mirzayev T.va b.; O'zR FA Til va adabiyot instituti. – T.: “O'zbekiston milliy ensiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2006. – 661-b.

2. Adam Xushimqulovich Boymurodov va boshqalar. (2021). ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMI AFZALLIKLARI VA IMKONIYATLARI. Academic Research in Educational Sciences VOLUME 2 | ISSUE 11 | 2021 <https://cyberleninka.ru>

3. Azimqulov S. (2021). ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИНИ ИННОВАЦИОН ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯ АСОСИДА ТАШКИЛ КИЛИШДА ҚУЛЛАНИЛАДИГАН ЎҚИТИШ УСУЛИ ВА ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ. O'zMU xabarlari, 56-b.

4. Boymurodov, A. (2020). INTEGRATION OF GENERAL EDUCATIONAL SCHOOLS AND HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE INNOVATIVE CLUSTER OF PEDAGOGICAL EDUCATION. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8(8).

5. Ibragimov A.A. Xalq ta'limi xodimlari malakasini oshirish tizimini modernizatsiyalash parametrlari. – T.: “NAVRO'Z” 2019.-15-b.

6. Ibragimov A. Pedagog xodimlar kasbiy kompetentliligini takomillashtirishga ilmiy-metodik hamrohlikning pedagogik-psixologik xususiyatlari // O'zMU xabarlari. – Toshkent, 2017. – №1/5. –214-219-b. (13.00.00; №15).

7. Melievna, M. D., Abdullaevich, K. Y. (2020). METHODOLOGY OF DEVELOPING CREATIVE COMPETENCE IN STUDENTS WITH PROBLEMATIC EDUCATION. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8(4), 142-b.

8. Xurramov, A. J., Boymurodov, A. K., Xoluqulovich, J. A. (2021). EDUCATIONAL TECHNOLOGIES AND THEIR QUALITY ASSESSMENT. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8(12), 25-b.